

Zâhirî ve Selefi Din Yorumu

28 Nisan 2018, İSAM Konferans Merkezi, Üsküdar/İstanbul

PROGRAM

Açılış Konuşması

Zâhirî İslam Anlayışının Zihniyet Analizi: Epistemolojik, Teolojik ve Kültürel Temelleri

Prof. Dr. Sönmez Kutlu (Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi)

Birinci Oturum

Oturum Başkanı: **Prof. Dr. Hasan Onat** (Ankara Üniversitesi)

Tebliğ: **Zahirî Anlayışın Fıkha ve Fıkıh Usûlüne Yansıması**

Prof. Dr. Yunus Apaydın (Erciyes Üniversitesi)

Müzakere: **Prof. Dr. Mehmet Erdoğan** (Marmara Üniversitesi)

Prof. Dr. Hasan Hacak (Marmara Üniversitesi)

Tebliğ: **Selefi Akımların İslam Algısında Zâhirî-Lafzî Yorumun Yansımaları**

Prof. Dr. Zeki İşcan (Atatürk Üniversitesi)

Müzakere: **Prof. Dr. Sıddık Korkmaz** (Necmettin Erbakan Üniversitesi)

Prof. Dr. Fethi Kerim Kazancı (Ondokuz Mayıs Üniversitesi)

İkinci Oturum

Oturum Başkanı: **Prof. Dr. İsmail Hakkı Ünal** (Atatürk Üniversitesi)

Tebliğ: **Günümüz Zâhirî-Selefi Çevrelerin Hadis Algısı ve Literalizm Sorunu**

Prof. Dr. Mehmet Emin Özafşar (Ankara Üniversitesi)

Müzakere: **Prof. Dr. Zekeriya Güler** (İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi)

Yrd. Doç. Dr. Mazhar Tunç (Hakkari Üniversitesi)

Tebliğ: **Zâhirî-Literal Yaklaşımın Çağdaş (Selefi) Tefsir ve İslam Düşüncesindeki İzdüşümleri**

Prof. Dr. Mustafa Öztürk (Marmara Üniversitesi)

Müzakere: **Prof. Dr. Osman Bilen** (Dokuz Eylül Üniversitesi)

Prof. Dr. Ali Rıza Gül (Eskişehir Osmangazi Üniversitesi)

KURAMER olarak düzenlemiş olduğumuz “Zâhirî ve Selefi Din Yorumu” sempozyumu, 28 Nisan 2018 tarihinde İSAM Konferans Salonu'nda (Bağlarbaşı-Üsküdar, İstanbul) geniş bir katılımımla gerçekleştirildi.

Sempozyum, açılış konferansı, iki oturum, dört tebliğ, sekiz müzakere ve soru-cevap kısımlarından oluşmaktaydı.

KURAMER Müdürü Prof. Dr. Ali Bardakoğlu'nun yaptığı açılış konuşmasının ardından Prof. Dr. Sönmez Kutlu “**Zâhirî İslam Anlayışının Zihniyet Analizi: Epistemolojik, Teolojik ve Kültürel Temelleri**” başlıklı bir açılış konferansı verdi. İslam kültüründe meşruiyetini gelenekten alan zâhirî (gelenekçi-muhafazakar), akılcı (reyci) ve bâtinî olmak üzere üç “ideal tip”in varlığından söz edilebileceğini belirten Kutlu'ya göre, sempozyumun ana temasını oluşturan Zâhirîlik olgusu, geçmişten günümüze Ehl-i Hadis, Selefilik, Vahhâbilik gibi çeşitli adlarla anılagelmiştir. Dikkat çekici bir nokta ise, bu adların kullanılmaya başlandığı dönemlerin İslam dünyası açısından köklü buhranların yaşandığı dönemler olmasıdır. Bu dönemlerin Zâhirîlik anlayışı ise “nasları lafzî okuma, ‘cihad’ adı altında şiddete başvurma, katı ve şekilsel dindarlık, hadislerle İslam savunuculuğu, akılcılığa karşı olma, dışlayıcılık ve tekfir” gibi hususiyetlerle kendisini belirgin kılmaktadır. Kutlu, günümüzde Zâhirîliğin “şirkle ve bid‘atle mücadele” adı altında insanların ahlâkî, siyasî ve dinî hayatlarına şekil vermeye çalışan müdahaleci ve tek tipleştirici bir ideolojiye dönüştüğünü ifade ederek konuşmasını tamamladı.

İki oturumdan oluşan sempozyumun ilk oturumu Prof. Dr. Hasan Onat'ın başkanlığında gerçekleşti. Onat oturumu açarken yaptığı kısa konuşmada “Mezhep vb. oluşumları mahkûm etmenin çok kolay olduğuna, ancak bizim bu oluşumları kategorize etmeden önce anlamamız gerektiği”ne dikkat çekti.

Birinci oturumun ilk tebliğcisi Prof. Dr. H. Yunus Apaydın, “Zâhirî Anlayışın Fıkha ve Fıkıh Usûlüne Yansıması” konusunu ele aldı. Zâhirîliğin bir mezhep değil bir zihniyet olduğuna dikkat çeken Apaydın, bu zihniyette olanların metinlere yaklaşırken sadece “Şâri'in ne dediğini bulmaya / anlamaya” odaklandıklarını ve bununla yetindiklerini; “Şâri' ne demek istedi?” sorusunu ise tehlikeli bulduklarını belirtti. “Kur'an'ı ‘yormaktan’ vazgeçelim ve artık onu ‘yorumlama’ya geçelim” diyen Apaydın, “sürekli metne gitme”nin Müslümanların meselelerini çözmeleri noktasında bir sorun/engel olarak zikredilebileceğini; dolayısıyla Müslüman zihinlerin teori içinden konuşmaya, teori bağlamında düşünmeye alışmaları gerektiğini ifade etti.

Bu oturumun ikinci tebliği Prof. Dr. M. Zeki İşcan tarafından sunuldu. İşcan, “Selefi Akımların İslam Algısında Zâhirî-Lafzî Yorumun Yansımaları” başlıklı tebliğinde Selefilik düşüncesinde insanın tüm fiillerinin “din” içerisinde değerlendirildiğini hatırlattı. “Selefilige göre görüş bildirmek, fikir yürütmek, kanun yapmak Allah’ın alanına müdahale olarak görülür” diyen İşcan, tebliğinde şu bilgilere de yer verdi: “Selefilik düşüncesinde ‘taklit’ (rey, görüş, hevâ ve hevese uyma) reddedilir. Selefilik, Müslümanları İslâm’a davet etme anlayışı üzerine kurulmuştur. Selefilikte “dine ve nassa müracaat” bir tür siyasî mobilizasyon aracı olarak görülmektedir ve ‘Allah’ın zafer vaad etmesi’ inancı en önemli inançlar arasındadır. İşcan’ın tespitine göre bugünün Selefilğinde İslam alameti olarak kabul edilen şeyler, şimdiye kadar olduğu gibi artık namaz, “la ilahe illallah” demek vb. değil, yöneticilerin tağut olduğunu kabul etmek, oy kullanmamak, askere gitmemek vb. gibi şeylerdir. Hatta bu zihniyet açısından bir kimsenin küfür veya irtidat ithamından kurtulması, dolayısıyla canını kurtarması için “Ben Müslümanın, Ehl-i Sünnet’tenim” demesi yetmez; “Ben Selefiyim” demesi gerekir.

Sempozyumun ikinci oturumuna Prof. Dr. İsmail Hakkı Ünal başkanlık yaptı.

İkinci oturumun ilk konuşmacısı olan Prof. Dr. Mehmet Emin Özafşar’ın tebliği “Günümüz Selefi Hadis Çevrelerinin Hadis Algısı ve Literalizm Sorunu” başlığını taşıyordu. Bugünkü Selefilğin tarihsel arka planının İslam tarihindeki beş kırılmayla biçimlendiğinin altını çizen Özafşar, bu kırılmaları psikolojik, toplumsal, doktriner, politik ve stratejik kırılmalar olarak sıralayarak her biri hakkında sistematik ve tanımlayıcı açıklamalar yaptı. Özafşar’a göre bu zihniyeti taşıyanlar, Selefilği ‘herhangi bir beşer tarafından kurulmamış, doğrudan Allah’ın vazettiği bir din, inanç ve yükümlülükler bütünü’ olarak gördüklerinden, bu alanın bütün bilgisini esere ve rivayet malzemesine dayandırmak zorunda kalmışlardır. Özafşar, günümüz Selefilği hakkında bilgi verip değerlendirmeler yaparken, bu hareketin “en sansasyonel fenomeni” ve “kült şahsiyeti” olarak zikrettiği Arnavut asıllı Suriyeli Nâsiruddin el-Elbânî’nin görüşleri ve etkileri üzerinde durdu.

Prof. Dr. Mustafa Öztürk, “Zâhirî/Literalist Anlayışın İslam Düşüncesi ve Çağdaş Selefilikteki İzdüşümleri” başlıklı tebliğinde Zâhirîliğin Sahabe döneminden değil, Tabiîn döneminden başlatılması gerektiğini; çünkü Sahabe ve Tabiîn neslinin Kur’an’ı anlama biçimi arasında farklar bulunduğunu belirtti. Öztürk’e göre Zâhirîler, “Siz susun metin konuşsun” diyenlerdir. Bu içeriğiyle Zâhirîlik adı, ilk dönem Hâricî fırkalardan Ehl-i Hadis ve Selefîyye’ye, Davud b. Ali’nin tesis ettiği Zâhiriyye Mezhebinden Şâfiîlik, Hanbelîlik ve günümüzdeki cihadçı Selefi örgütlere kadar çok farklı yapıları kuşatır. Öztürk, “ehl-i rey” denilen ve akılcı olarak bilinen hareketlerin de Zâhirîlikten “münezzeh” olmadığını; Zâhirîlikte kült kişinin ise İmam Şâfiî olduğunu belirtti. Nitekim İmam Şâfiî’nin “Bir insan hayatta hangi meseleyle karşılaşır karşılaşırsa mutlaka Kur’an’da onunla ilgili bir hüccet vardır” dediğini; bu sözün, Zâhirîliğin en kritik noktasını oluşturan metodolojik bir kural olduğunu ifade etti.

Program tebliğlere yönelik müzakerelerle derinleştirilerek sürdürüldü ve soru-cevap kısmıyla tamamlandı.

